

(/)

🏠 (/) > Besættelsen (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Russertiden

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/vogterne-i-helvedes-forgaard>)

Russertiden

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 1751

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/russertiden>) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/russertiden)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/russertiden](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/russertiden)) **in**

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/russertiden&title=>)

Thomas Kofoed Poulsen

Russertiden. De sidste vidner. Bornholm 1945/46

Forlaget Brian Kristensen. 208 sider. 249,95 kr.

Befrielse – besættelse – befrielse

Befrielsen blev helt anderledes på Bornholm end i resten af Danmark. Først bombede russerne – siden kom landgangen på øen, hvor Den røde Hær holdt den besat frem til den 5. april 1946. Så følte bornholmerne sig endelig befriet.

Journalist ved DR Bornholm har skrevet en fin bog om denne markante periode i øens historie.

Af Erik Ingemann Sørensen

Fortidens vidner har altid haft historikernes interesse – primært med afsæt i skriftligt kildemateriale. Vidnerne fik en helt ny rolle, efterhånden som begrebet 'oral history' udvikledes. Det, at man kunne tale med personer, der så at sige havde været til stede i de historiske øjeblikke, skabte helt nye muligheder baseret på dialogen mellem vidne og udspørger. Uproblematisk var/ er det imidlertid ikke. Afstanden i tid til de oprindelige situationer har ofte medført en selektion. 'Erindringens spejlbillede' er absolut problematisk.

Ét eksempel ud af mange på denne nye tilgang til begivenhederne er hviderusseren Svetlana Alexijewitsch's arbejder. Med bogen "Krigen har ikke et kvindeligt ansigt" lader hun de russiske kvinder, der kæmpede mod nazisterne, komme til orde. I hendes næste bog: "De sidste vidner. Børn i 2. verdenskrig", der udkom 2008, er måske den mest gribende – og her lader hun børnene komme til orde, uden at hun blander sig. Det er en voldsom, men også vigtig bog. Her rendyrker hun 'Oral history'. De udløste så Nobelprisen i Litteratur i 2015.

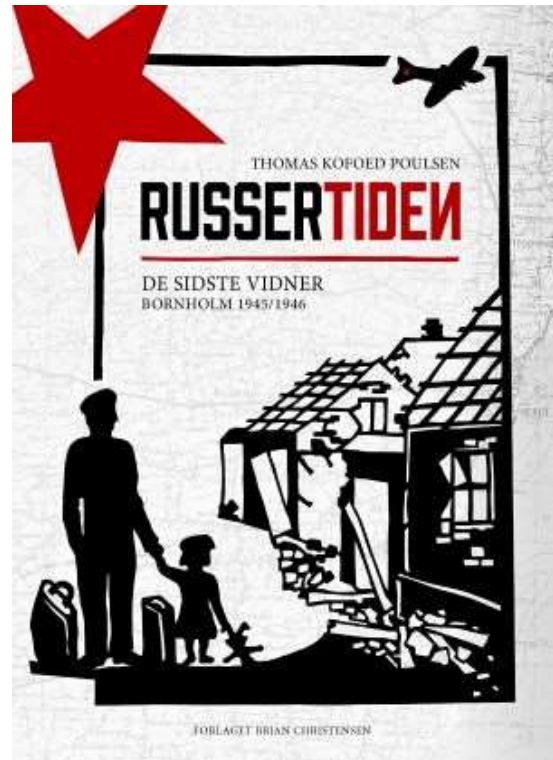
Journalist ved DR Bornholm, Thomas Kofoed Poulsen, har benyttet sig af samme skabelon i bogen, hvor mange af de personer, der oplevede det dramatiske år, kommer til orde. Det er disse 31 personers beretninger, der binder bogen sammen. Dog er også uddrag af dagbøger og erindringer fra afdøde personer.

Hertil kommer så forfatterens faglige redegørelser, der tegner de mange rids af begivenhederne.

Kommandanten ville ikke overgive sig

Øens tyske kommandant, Gerhard von Kamptz, nægtede at overgive sig til andre end englænderne. Det kan umiddelbart forekomme som noget toseri. Men han var faktisk låst i situationen. Tyskernes kapitulation til Montgomery nævnte Helgoland, men ikke Bornholm. Hertil kom, at tyskerne fortsat havde voldsomme kampe mod russerne i den østlige del af landet. Man kæmpede forbitret for at få så mange som muligt evakueret, så de ikke havnede i russisk fangenskab. Og dermed i Sibirien.

Resultatet oplevede den 7-årige Preben Miland Grønvald i Rønne. Den 7. maj strøg russiske fly ind over byen og slap deres bombelast løs. En af bomberne ramte få meter fra det hus, hvor drengen opholdt sig.

Familien Holms hus i Damgade. Her dræbtes ægteparret Janus og Ella Holm samt deres 2 børn. Ligeledes en tilfældig der netop gik forbi huset. Det udgjorde halvdelen af ofrene på Bornholm.

Janus Holm, der var kaptajn, var kommet tilbage med damperen 'Østersøen' fra Sverige. Da bomben traf, sad man og fejrede hjemkomsten.

Forfatteren tager læserne med rundt til de mennesker, der udgør de historiske vidner og får dem til at fortælle. Det er dramatiske fortællinger, gribende historie, vi præsenteres for i dette drama af tilfældigheder, kaos og orden, som det hedder i en overskrift. Bodil Vest Sørensen (f. 1943) mistede sin far. Hun oplevede ingen have ondt af hende "heller ikke lærerne i skolen"). Flere steder i bogen rystes man noget over den tilsyneladende mangel på solidaritet/støtte, der også kendetegnede situationen.

7. og 8. maj 1945 blev nogle af de mest dramatiske dage i Bornholms historie. Under besættelsen blev udvalgte mål i Danmark bombet af engelske flyvere, hvor angrebet på Shell huset i København halvanden måned tidligere krævede 120 ofre heraf 86 børn i Den franske Skole. Dette togt havde et vigtigt mål: ødelæg Shell huset og dets arkiver.

En sådan afgørende dimension synes der ikke at have været med bombningerne af Rønne og Nexø. Og da slet ikke med civile mål. Men der var dybereliggende motiver. Der var tyske ubåde, der fortsat kunne udgøre en trussel i Østersøen, der var artilleri, der kunne række op til 42 km. og derved ramme kysten, hvor russerne fortsat kæmpede. Og så var der endvidere russiske krigsfanger på øen.

Hertil kom, at russerne absolut ingen tillid havde til tyskerne. Det fremgår blandt andet af dette brev fra Stalin til Churchill:

" I have received your messages of May 7 regarding the announcement of Germany's surrender.

The Supreme Command of the Red Army is not sure that the order of the German High Command on unconditional surrender will be executed by the German armies on the Eastern Front. We fear, therefore, that if the Government of the U.S.S.R. announces today the surrender of Germany, we may find ourselves in an awkward position and mislead the Soviet public. It should be borne in mind that the German resistance on the Eastern Front is not slackening but, judging by intercepted radio messages, a considerable grouping of German troops has explicitly declared their intention to continue the resistance and to disobey Donitz's surrender order.

For this reason, the Command of the Soviet troops would like to wait until the German surrender takes effect and to postpone the Government's announcement of the surrender till May 9, 7 p.m. Moscow Time.

May 7, 1945"

Når det tages med i denne anmeldelse, hænger det sammen med, at bogens redegørelse for den russiske gøren og laden halter lidt. Den går egentlig ikke godt nok til kildematerialet. Her vil jeg i stedet henvise til Jesper Gaarskjærs bog: "Bornholm besat", der udkom på Gyldendal i 2015. Forfatteren, der også er journalist, angriber problemstillingerne på en anden måde. Han går helt anderledes til værks blandt andet i et interview med den tyske kommandant – og den russiske chef for styrkerne. Men. De supplerer trods alt hinanden glimrende. Derfor denne anbefaling.

Når jeg nu løfter pegefingeren lidt, så er der noget ved bogen, der ikke er godt. Man har lagt en brunlig hinde over fotografierne. Det er ikke i orden – hvad er egentlig ideen bag?

Mysteriet ved Christiansø

Thomas Kofoed Poulsen beskæftiger sig også med en af de mærkværdige begivenheder, der fandt sted i krigens sidste dage. Både civile og soldater kæmpede indædt for at slippe bort fra de fremadstormende russiske styrker. Flere steder var den eneste redning afhængig af, at man kom med et skib. Ét af de skibe med flygtninge var tankskibet 'Liselotte Friedrich', der var sluppet ud fra Hela ved Danzig. Den 9. maj lå det mellem Bornholm og Christiansø. Her blev det angrebet af russiske fly. Slemme beskadiget og med dræbte og sårede synker det langsomt, medens de nærliggende skibe tager overlevende med.

Det underlige er, at "man aldrig fandt vragele eller andre spor fra angrebene...". Men også "at ingen har kunnet finde tyske beskrivelser af bombardementerne, der minder om de bornholmske øjenvidneskildringer...".

'Liselotte Friedrich' er omtalt flere steder også antallet af omkomne. Tallet er sat til 50. (Prentl, Sepp, Flak-Kampfgruppe Prentl: Ein Erlebnisbericht. Schild-Verlag: München, 1978) samt i Martin Schmidts store værk "Rettungsaktion. Ostsee 1944/1945, Bernard & Gräfe Verlag, 2006. Her registreres skibet som tilhørende die Kriegsmarine. Ifølge denne kilde er der ingen omkomne, kun 12 sårede. De blev reddet over på 'Julius Rüchter'. Det er en noget forvirrende historie.

Thomas Kofoed Poulsen kommer fint rundt mellem de mange begivenheder, skildrer usikkerheden, angsten og nervøsiteten. For ville russerne forlade øen igen? Det gjorde de som bekendt 11 måneder senere – den 5. april – hvilket blev fint markeret på 75 årsdagen. Også her har forfatteren fundet centrale øjenvidner – ganske som i de dramatiske hændelser gennem de 11 måneder – herunder både voldtægter og røverier.

Glædens dag

Endelig – den 5. april 1946 – forlader russerne Bornholm. På havnen i Rønne stod omkring 6.000 mennesker for at sige farvel. Det skete med manér. Musikken spillede og de danske soldater gjorde honnør, da ministrygeren Vladimir Polukhin sejlede ud af havnen. Dens afskedshilsen blev en salut på 21 skarpe skud, der fik husene til at ryste. Men denne gang af fredelige årsager.

Thomas Kofoed Poulsen har skrevet en ganske glimrende bog om denne dramatiske del af vores historie. Vil man have en bred orientering om, hvad det egentlig var der skete, ja, så kan den anbefales.

Danskerne siger pænt farvel til russerne ombord på ministrygeren Vladimir Polukhin.

[Historie-online.dk, den 7. april 2021]

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/vogterne-i-helvedes-forgaard>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

ELEFANTEN

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/elefanten>)

UDSIGT TIL FORFØLGELSE

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/udsigt-til-forfoelgelse>)

DET HEMMELIGE BORNHOLM